

CV: Jiří Málek graduated from The Institute of Chemical Technology in Prague. He was active in the youth movement and in the Communist Party and was in charge of education, universities, and academic science for the municipality of Prague. After 1990 he was active in private business and then in the Party of Democratic Socialism. He is a chairman of the managing board of the Society for European Dialogue (SPED) member of the transform! europe Managing Board.

Teze vystoupení na semináři k problematice MIGRACE, Praha 30.11.2015

Ve svém vystoupení se budu zaměřovat jen na některé aspekty projednávaného problému, které považuji svým způsobem za specifické pro Českou republiku.

1) Seznámení se situací v České republice ohledně migrace a struktury české společnosti a pozice cizinců v ní. Je několik představ o situaci v České republice. Jedna z nich je, že Češi nechtějí ve svém středu cizince, nemají rádi migranty a do budoucna mezi sebou další cizince nechtějí přijímat. Skutečnost je poněkud jiná, např. při návštěvě velkých prodejních center byste viděli, že vás obsluhují především cizinci. Jsou to především ekonomičtí migranti ze střední a východní Evropy. Toto vlastně odráží českou skutečnost. Ta je v číslech a faktech následující:

Česká republika	
obyvatelé – k 2014	10 538 tisíc
cizinci celkově	449,3 tisíc
z toho	
Ukrajina	120 tisíc ^{*)}
Vietnamci	60 tisíc
Rusové	35 tisíc
USA	7 tisíc

^{*)} určité odhady říkají, že až stejný počet Ukrajinců je v ČR ilegálně, např. na krátkodobá víza po překročení jejich platnosti.

Tab. 1

Cizinci

Datum Date	Celkem Total	Muži Males	Ženy Females	Nezjištěno (pohlaví) Not identified (sex)	Trvalý pobyt Permanent stay	Ostatní typy pobytu Other types of stay	Ukrajina Ukraine	Slovensko Slovakia	Vietnam Viet Nam	Rusko Russian Federation	Německo Germany	Polsko Poland	Ostatní Other
30.9.2015	461 880	260 847	201 033		258 813	203 067	105 153	100 241	56 659	34 757	20 315	19 738	125 017
31.12.2013													
Státní občanství	Celkem Total	z toho ženy Females	% žen Females (%)	Pobyt nad 12 měsíců Residence permits over 12 months	z toho ženy Females	z toho trvalý pobyt Permanent residence	z toho ženy Females	Azyl Asylum	z toho ženy Females	Víza nad 90 dní Over 90- days visa	z toho ženy Females	Citizenshi p	
Celkem cizinci	441 536	191 621	43,40	431 000	186 335	236 557	111 844	2 347	958	8 189	4 328	Foreigners, total	
Celkem EU 28	173 593	68 603	39,52	173 593	68 603	68 103	33 025	-	-	-	-	EU28, total	

Celkově je v ČR na 50 různých národností. Není tedy pravda, že česká populace jako taková je etnicky stejnorodá, s malým počtem cizinců a že by byla xenofobní

Zajímavá situace je v Praze, kde oproti celé republice je podstatně vyšší koncentrace cizinců. Je-li celorepublikově cca 5 % cizinců, pak v Praze žije 36 % ze všech cizinců v ČR a tvoří tak 13 % pražské populace. Rozdíly jsou i podle pražských obvodů, např. v pražské city je evidovaných cizinců více než 20 % z obyvatel dané čtvrti.

Z dlouhodobého hlediska soužití s cizinci v české republice nikdy nepředstavovalo závažnější problém. Samozřejmě, že oproti Praze je v malých městech a obcích počet cizinců daleko nižší (etnická a národnostní „čistota“). Je to dáno ale především ekonomickými podmínkami, jak možnostmi získání práce, tak i vyšší finanční náročností spojenou s pořízením bydlení, nákupem domku apod. Ale jak ukazují zkušenosti např. ze středočeského regionu v mnoha obcích funguje zásobování základními produkty jen díky našim vietnamským spoluobčanům, kteří provozují místní malé prodejny.

Shrnuto, česká realita je daleko složitější a různorodější, než se může zdát z pohledu z dálky. Nelze ale v žádném případě vyvozovat závěr, že by byla jiná nebo horší, než ve většině Evropy.

2) Ve středoevropském prostoru a samozřejmě, že i v české republice hrají významnou úlohu i historické souvislosti společenským jevů a procesů. Chtěl bych tuto druhou část uvést citací: „Kolik historického analfabetismu se dá natěsnat do jediné analogie,“ říká Tony Judt, britský historik a veřejný intelektuál. A tak reagovat na názor, který se objevuje při diskusích o postojích středo a východoevropských zemí k současné migrační vlně a který v podstatě říká, že by občané tohoto regionu si měli vzpomenout na pomoc západních států emigrantům z východní Evropy v roce 1956 a 68 a že by za to měli být vděční. Za maďarské přátele nechci hovořit. Zde jsou údaje za emigraci z České/Československé republiky. Celková emigrace z Československa (1948-89) činila 250 tisíc občanů, z toho 80 tisíc odešlo v r. 1968-69, 140 -150 tisíc opustilo ČSSR v období 1969-89. Specifikum migračního proudu spojeného s rokem 1968 bylo, že v něm 24 % tvořily děti a 41 % mladí lidé (16-31 let). Sociální složení bylo různorodé – reálné a potenciální oběti socialistického zřízení, lidé, kteří neviděli dostatečnou perspektivu v socialismu po intervenci Varšavské smlouvy vedené SSSR, ryze ekonomičtí emigranti, spíše intelektuálové. Odchody se týkaly spíše velkých měst, Prahy, Bratislavy. Specifická skupina byla tvořena těmi, kteří byli násilně vystěhováni, hlavně v pol. 70. let. Byli to ti, kteří tvořili opozici normalizačnímu zřízení a mnozí ani nechtěli odejít. Byli to například intelektuálové i levicovní, spisovatelé, další umělci, disidenti a pod. Odcházely i určité skupiny, které spojoval např. židovský původ (z vědy, kultury). Důvody, které je vedly k emigraci byly různé. Další zvláštností byla skupina tvořená cca 1/2 mil. lidí, kteří nuceně museli opustit KSČ a s vysokou mírou pravděpodobnosti museli předpokládat různé formy postihů či minimálně komplikace sociálního, ekonomického i politického rozvoje. Ti odcházeli minimálně a určitá část po r. 1989 se ke komunistickému hnutí a do KSČM vrátila, popř. se aktivně na její činnosti podílela. Tvzení, že tehdejší pomoc západoevropských občanů předurčuje potřebnou současnou vstřícnost k dnešním migrantům ze strany Čechů se jeví jako nepřesvědčivé. Hodnocení emigrace po roce 1968 nebylo jednoznačné. Nezanedbatelná část čs. populace nebyla proti socialismu jako takovému (více než 10 % dospělých občanů byla v komunistické straně), z toho hlediska je třeba i hodnotit tuto emigraci a nepřilížit pozitivní vztah přinejmenším části populace k ní. A ani v disidentském hnutí hodnocení posrpnové emigrace nebylo a není jednoznačné. „Emigrace 68“ se také stala součástí „studené války“. Ti co odcházeli, procházeli důsledným a podrobným filtrem všech příchodů do „svobodného světa“, které prováděly složky jako je CIA a jiné podobné. Emigranti museli podat podrobné informace o sobě i svém českém okolí a byl to významný zdroj tzv. státo-bezpečnostních poznatků. Byla prováděna programovaná alokace těchto lidí do přijímajících zemí, někteří museli čekat na vyřízení „pasu“ i více než rok velice disciplinovaně v uprchlických zařízeních (např. Treiskirchen) a za přísné evidence. Byla to „zlatá doba“ pro tajné služby – oboustranně. Docházelo k umisťování tajných agentů na obě strany tehdejší fronty studené války, kdy se využíval spontánní pohyb velkých skupin lidí. Bylo by velmi naivní očekávat, že teď to bude jinak (při každé nekontrolované migrační vlně a že příslušní řídicí pracovníci všemožných tajných služeb nevyužijí příležitosti k dislokaci svých agentů, když jsou evropské dveře tak široce otevřené.

V historických reminiscencích by stála také za připomenutí československá emigrace 1938-9. Tehdy odcházeli mladí muži, odcházeli bez rodin, které nechávali doma v nejistotě, ale jejich cílem bylo bojovat proti nacismu. Polsko, Francie je přijaly velmi chladně. Nechtěli si to rozházet s Hitlerem. Francie je poslala do Cizinecké legie pacifikovat kolonie a teprve, když bylo zle, tak je pozvali na obranu země. V Polsku, následně SSSR prošli sběrnými tábory, a pak teprve byli zapojeni do boje a nesmazatelně se zapsali nejen do československé, ale i evropské historie protifašistického odporu. Složitě se vysvětluje českým občanům, že mnozí syrští mladí muži opouští své rodiny a zanechávají je na pospas IS, aniž se chtějí postavit na jejich obranu. Připomenu řeckou imigraci na počátku 50.let, kdy 12-13 tis. Řeků postižených občanskou válkou, včetně řady sirotků, přijala Československá republika a pomohla jim přežít i se vzdělávat. U nás žila i velká komunita španělské imigrace (do pol. 60. let), která musela utéci před Frankovým režimem. Jednalo se o příslušníky levice okolo Dolores Ibarruri a S. Carrillo. Od 60. let přicházeli občané Vietnamu v době vietnamské války, kteří se zde vzdělávali a řada z nich pak u nás zůstala a dnes tvoří jádro vietnamské komunity v České republice. Po r.1989 v souvislosti s válkou v Jugoslávii jsme přijali až 30 tis. běženců, kteří u nás našli dostatek porozumění a přijetí.

3) Třetí část se týká některých politických souvislostí současné migrace a jejího českého levicového hodnocení. Výchozí myšlenkou, rezonující přinejmenším významnou částí české levice, je to, co říká Václav Bělohradský, levicový sociolog a filosof, působící od 1970 v italské emigraci, nyní profesor italské University v Trieste: „Morální povinností Evropanů je uprchlíkům pomoci, protože jsme jejich utrpení způsobili kolonialismem a následně *majdanizací mezinárodní politiky*, která rozvrátila státy Středního východu. Řešením této krize není integrace miliónů *stateless people* do evropských států, ale rozhodné ukončení krvavé sezóny *majdanismu* a euroamerického mezinárodněpolitického inženýrství.“ Je třeba říci, co znamená „majdanismus“. Je to „nezodpovědné eurocentrické zkreslování historického kontextu států, do jejichž politických systémů Západ zasahuje. Aktivisté *majdanismu* využívají rozsáhlého vlivu ve veřejném prostoru k šíření zjednodušeného pohledu na vznikání a zanikání politických režimů a na procesy jejich proměn.“ Dále V. Bělohradský říká: „*Majdanismus* vyznačuje zaprvé pojetí demokracie jako (na náměstích) zjevené „vůle lidu k demokracii“, která legitimizuje intervenci Západu; a zadruhé totální podcenění historických podmínek ustavení a fungování demokratických režimů.“ Tady je třeba hledat, proč najednou máme ty problémy, které dnes máme. Důsledkem toho mimo jiné je „nezastavitelný rozklad levice a každé ideologie alternativy ke statu quo (neoliberální koncept kapitalistické globalizace) a také rostoucí neschopnost poučit se z krizí, které jsou důležitými nositeli informací. Krizemi se ale plýtvá, jejich potenciál změny je promarňován. Myšlení pomocí alternativ je hluboce zakořeněné v evropském pojetí světa, absence alternativy vyvolává úzkost. *Majdanismus* je funkčním substitutem víry v dějinné alternativy. Je to ideologie, k níž se Západ upíná, aby unesl ekonomickou globalizaci, která žádnou alternativu nepřipouští. **Všechny její krize končí vždy posílením těch sil, které ji způsobily.**“ Bohužel evropská levice (jako hnutí ne jako politická strana) si toto dostatečně neuvědomuje a nereflktuje tyto klíčové aspekty.

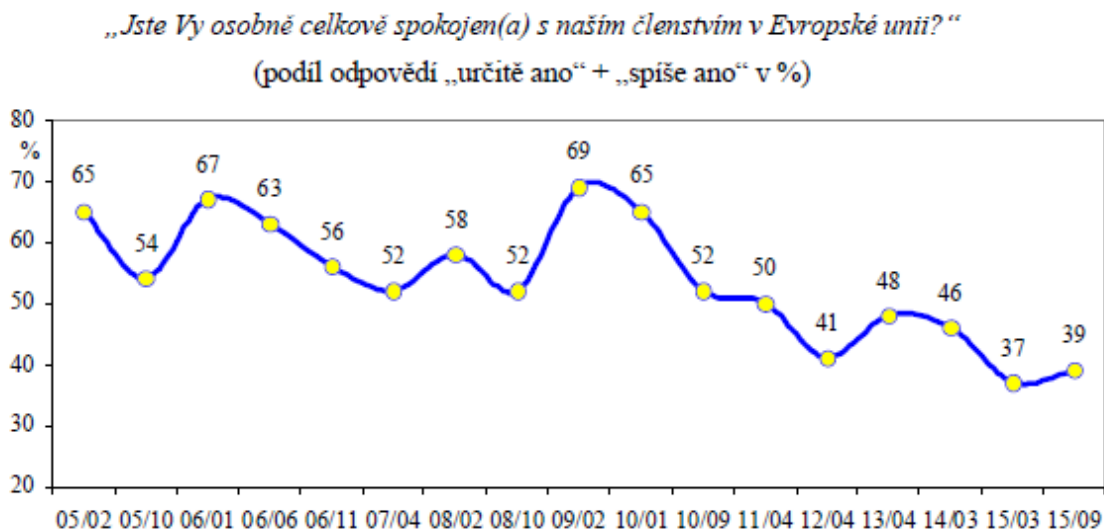
Jak je to ve střední a východní Evropě (CEE)? CEE je subsystém Evropy, ale to neznamená, že je pouhou částí celku bez vlastních specifik. Ta se projevují různě – od velmi malých a ve svých projevech nepodstatných, až po „roztržku“ s významnými politickými důsledky a souvislostmi. Zde bych se odvolal na myšlenky Veronika Sušová-Salminen, české levicové historičky žijící a působící ve Finsku. „Uprchlícko – imigrační krize pak otevřela tuto nejednotu mnohem konkrétněji: v staronové rozdělení mezi Východem a Západem“. Toto je další významný politický moment, který není výsledkem „migrační krize“, ale naopak přístup k této krizi je výsledkem tohoto vzájemného nepochopení Západu a Východu a vnitřních souvislostí. Pokud si toto nebudeme uvědomovat, vždy skončíme ve slepé uličce v chápání rozdílné role jednotlivých politických subjektů v Evropě. Migrační krize dosud skrytou skutečnost, mnohými lidmi nezaznamenanou, pouze zviditelnila.

„Přístupová strategie k „Východní Evropě“ nikdy nebyla rovným a symetrickým procesem. Proces rozšíření EU na východ pokračoval ... pod vlajkou semi-periferie. Následně byl tento region vystaven neomezené a brutální globalizaci na politické, kulturní a ekonomické úrovni. Model transformace s pevně zakořeněným neoliberalismem přivodil relativně netušené sociální nerovnosti, kriminalitu, chudobu, nezaměstnanost, sobecké naplňování osobních zájmů a konzumně směřovanou demokracii.“ My v Evropě (ani v levici) vůbec nemluvíme o tom, že uvnitř EU máme řadu faktických ekonomických migrantů a nemluvíme o nich proto, že jde formálně o občany EU. Jestliže máme např. v Bulharsku celé regiony, kde lidé ve vesnicích musí žít za 100 € měsíčně, pak se nemůžeme divit, že v západních

metropolitních potkáváme naše EURO-spoluobčany žebrající o peníze a přicházející z členských zemí EU. To vše se samozřejmě promítá i do chápání migrační krize a její dopady na myšlení lidí ve „východní“ části EU, kteří jsou postiženi již tak podstatnou chudobou. Migrační krize ukazuje, jak i zmíněná autorka uvádí, že krize v semi-periferii vždy znamená i krizi v centru. To platí i pro levicové hnutí. Krize v levicových strukturách semi-periferie je odrazem krize v levici jako celku. Nedostatečné a nepřesvědčivé levicové vize.

Migrační krize odráží a zviditelňuje krizi v přístupu české populace k evropské integraci a EU. Podívejme se na aktuální situaci (2. pol. roku 2015) ČR. Graf 1 vyjadřuje vztah veškeré české populace k EU, jde o součet kladných a převážně kladných odpovědí na otázku spokojenosti s členstvím v EU.

Graf 1

Podle stranických preferencí vypadá situace následovně – Graf 2. Nad 50 % (tj. spokojenost s EU) jsou příznivci následujících politických stran – TOP 09 a ODS (pravicové liberální strany), KDÚ-ČSL (křesťanští demokraté). Převaha odmítajících EU je u stran ANO (centristický, relativně nový zatím nedostatečně vyprofilovaný subjekt), ČSSD (soc. demokraté), KSČM (komunisté). Ve všech těchto údajích se jedná o příznivce stran, ne pouze o členy.

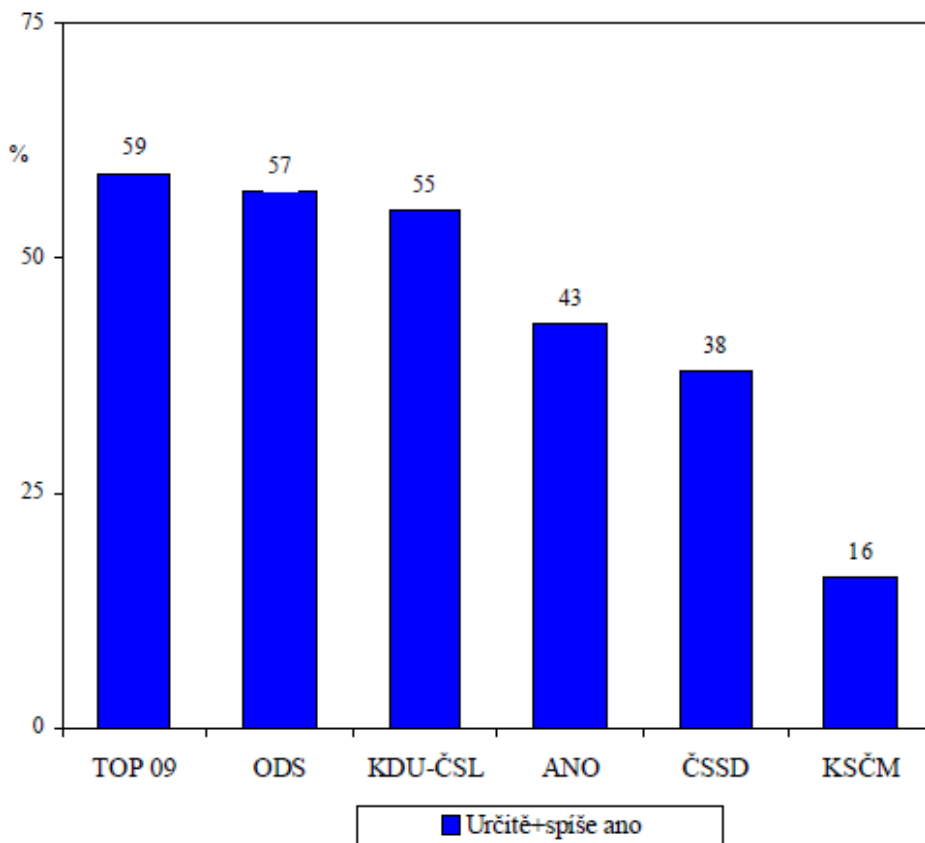
Další graf (Graf 3) ukazuje, jak by dopadlo hypotetické referendum o vstupu do EU, pokud by se konalo koncem roku 2015 (modré zbarvení – pro vstup, červené odstíny – proti vstupu). Nyní by pro vstup bylo pouze 38 % českých občanů, nejlepší výsledek byl v r. 2011, kdy pro bylo 59 %, následně to již vždy byla méně než polovina občanů pro vstup. Z těchto údajů je vidět, že negativní postoj k EU není výsledkem dopadů „migrační krize“. Je to výsledek toho, jak se promítla ekonomická krize do myšlení občanů, jak to evropské neoliberální elity s Evropany v oné krizi „sehrály“. Na krizi totiž vydělaly právě tyto elity a zaplatili to všichni ostatní Evropané. To se odráží v občanských názorech. Je třeba odmítnout naivní představy některých představitelů EU, že prostřednictvím omezování dotací EU lze ovlivnit postoje lidí v ČR. Ukazuje to na neznalost situace i mentality. Mnozí občané mají pocit, že do EU platí více než dostávají (i když to není pravda) a dále v prostředí, kdy mnoho evropských prostředků mizí v korupčních kanálech, lidé nemají pocit, že by omezení dotací se na jejich životě podstatněji promítlo. Lidé nechtějí za „evropský peněz prodát své názory“. Je třeba si uvědomit, že ve vztahu k ČR to není tak podstatné, ale postavit si proti EU polskou populaci, občany strategického evropského státu, to by bylo daleko nebezpečnější. Zajímavou vypovídací hodnotu má i odpověď na otázku, zda je reálné vytvoření „evropského národa“ – Graf 4 (modrá a purpurová – ano + spíše ano, žlutá a šedá – spíše ne + ne). V průběhu doby došlo k poklesu, ale nikdy nepřevažoval názor ve prospěch „evropského národa“. I z těchto faktů musíme v našich úvahách vycházet a musíme je transformovat do vhodné komunikace s občany.

Zajímavý je vztah k NATO. Zdá se, že česká populace vidí v této vojenské organizaci „poslední“ záchranu. Polovina české veřejnosti (50 %) považuje členství naší země v Evropské unii a Severoatlantické alianci za stejně důležité. Mezi těmi, kteří tyto instituce rozlišují, jasně převažují ti, kteří za důležitější považují členství v NATO (34 %),

nad těmi, kteří preferují členství v EU (16 %). S členstvím naší republiky v NATO souhlasí více než dvoutřetinová většina českých občanů (69 %), nesouhlasí pětina (22 %) a desetina zvolila vyhybavou odpověď (9 %). Mezi sympatizanty různých parlamentních politických stran je souhlas s členstvím v NATO rovněž většinový, jasnou výjimkou jsou pouze příznivci KSČM, kteří jsou rozděleni do dvou téměř vyrovnaných skupin (což mj. způsobuje poněkud problémy pro komunistickou stranu, která striktně členství v NATO odmítá).

„Jste Vy osobně celkově spokojen(a) s naším členstvím v Evropské unii?“

Podle stranických preferencí (podíl odpovědi „určitě ano“ + „spíše ano“ v %)

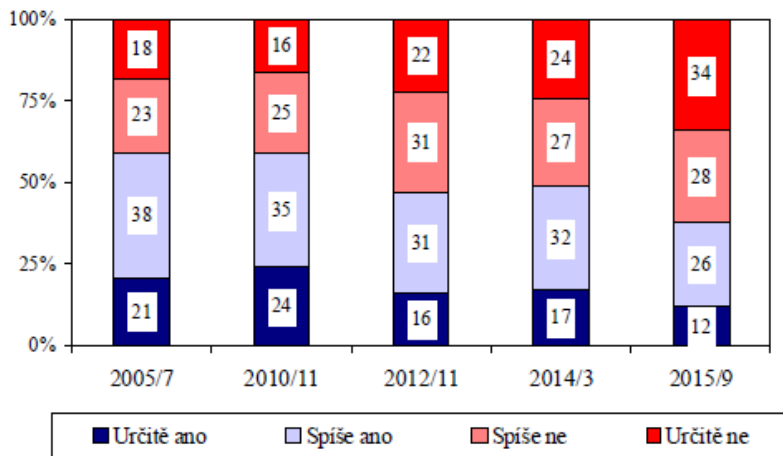

Pramen: STEM, Trendy 09/2015, 925 respondentů starších 18 let

(Údaje za stoupence KDU-ČSL, TOP 09 a ODS jsou vzhledem k jejich nízkému počtu v souboru pouze orientační.)

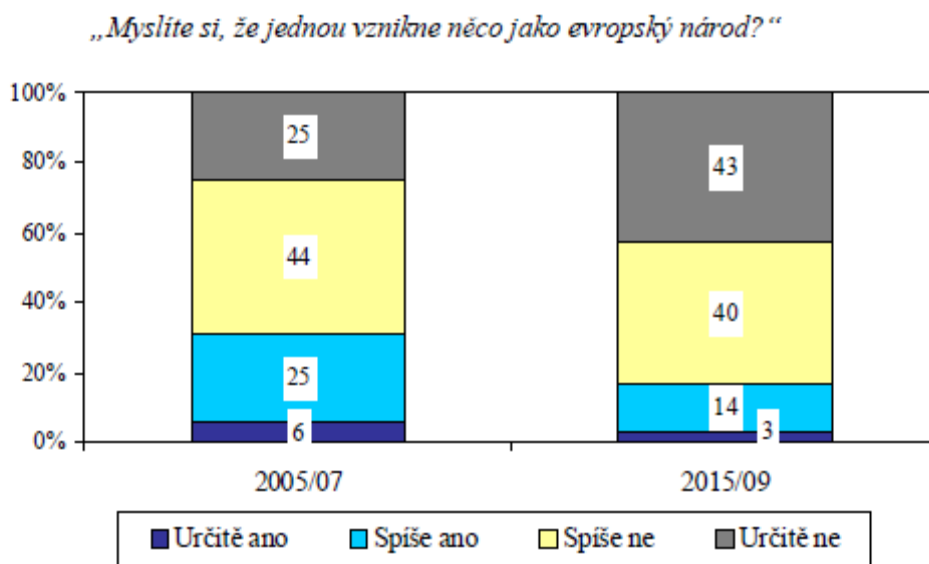
Graf 2

„Kdyby se u nás znovu konalo referendum o vstupu do Evropské unie, hlasoval(a) byste pro vstup?“

Pramen: STEM, Trendy 2005 – 2015

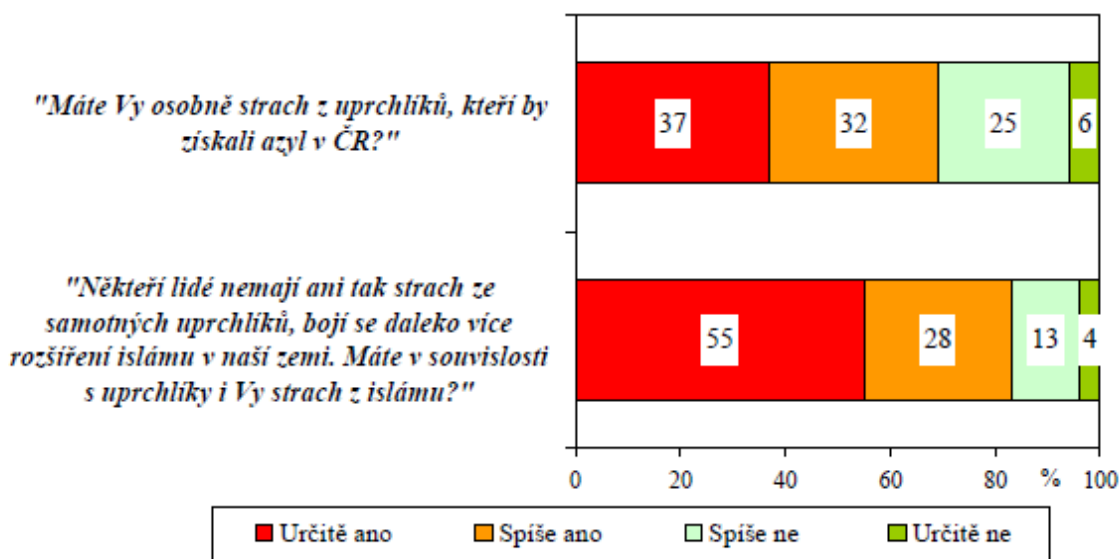
Graf 3

Graf 4

Vrátíme-li se k problematice migrantů, je zajímavé zkoumat, jak se čeští občané staví k uprchlíkům a k islámu. O tom vypovídají následující graf - Graf 5 „Máte strach z uprchlíků a z islámu?“

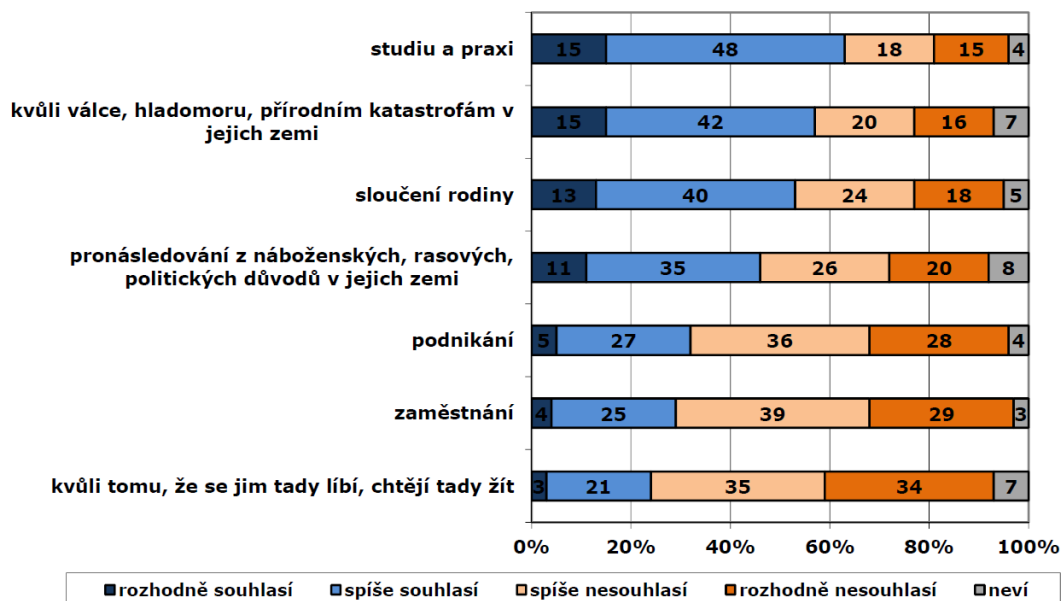
Strach z uprchlíků a z islámu

Je vidět, že sice převažuje strach z uprchlíků, ale daleko větší je obava z islámu (83 %). V druhém případě již nejde o uprchlíky, ale o lidi vyznávající určité náboženství bez ohledu na to, zda do země přišli. Kde toto vzniklo? Je to výsledek hloupé protiislámské propagandy Bushe jun. a jeho okolí po „září 2001“. Je to propaganda vycházející z geostrategických úvah. A přidáme-li k tomu různé přístupy k islámským zemím, kdy je rozdělujeme na „hodné“, jako je Saudská Arábie, státy Zálivu, které jsou mimo kritiku a ty ostatní „darebácké“. A také to, že se třeba fakticky nesmí ničit export ropy z IS.

Poslední přehled ukazuje postoj české veřejnosti k důvodům příchodu imigrantů a z jakých důvodů jim umožnit pobyt v ČR. I zde je vidět složitost celé problematiky.

Graf 3: Umožnit pobyt cizincům kvůli následujícím důvodům²

Důvody, kdy převažuje souhlas, jsou – studium a vzdělání, kvůli válce, hladomoru, přírodním katastrofám, sloučení rodin. Méně než polovina souhlasí u důvodů, jako je pronásledování z náboženských, rasových a politických důvodů (zde ještě téměř polovina - 46 %), podnikání, zaměstnání (29 %) a „kvůli tomu, že se jim u nás líbí“ (24 %). I toto rozložení názorů svědčí o tom, že česká společnost není principiálně proti příchozím a je připravena je v sobě integrovat, ale že významnou roli hrají i důvody, která vede imigranty k příchodu do ČR. Jde také o to, jak média prezentují příchozí a důvody, proč do Evropy přicházejí a jaký reálný sociálně ekonomický dopad na místní obyvatele příchod migrantů má, nebo jak si ho promítají místní do své sociálně ekonomické situace (obava o pracovní místa, či snížení vlastní sociální podpory).

Uvedené informace, které jsou, už pro omezený rozsah textu, jen určitým výsekem složité a mnohvrstevné reality, kterou ale vykresluje. Jevy ale vždy chápu ve vnitřní vazbě, kterou lze vyjádřit jako „ekonomika-zájmy-politika“. Jde o ekonomickou základnu transformovanou do třídních, skupinových zájmů, které se střetávají a prosazují se v politickém boji různých názorů. Je třeba mít na paměti, zvláště v ČR, ale i ve východní části Německa, kde radikální levice je významnou složkou místních vlád, mají tyto radikálně levicové síly politickou odpovědnost i za „budování kapitalismu“, za chod svých regionů. Tady je nesrovnatelně vyšší politická odpovědnost než u levicových sil, které sice vystupují „zásadově“, ale v politickém zápase je jejich faktická role v ovlivňování věcí veřejných marginální a jejich volební výsledky nepodstatné z pohledu celé společnosti. V ČR i Německu musí levicové síly vést politický zápas se silami jako je např. PEGIDA, získávat politickou podporu občanů z celého politického spektra. Někde tuto politickou odpovědnost zvládneme lépe, někde poněkud hůře.

Závěr: Občané Visegrádské čtyřky (V4), přinejmenším České republiky, jsou lidé, kteří nejsou xenofobní. Žijí a dovedou žít s nově příchozími, mají své historické zkušenosti, mají svoji hodnotovou soustavu. Jednají podle svých třídních a skupinových zájmů. Jsou součástí Evropy, ale nemají pocit, že tak musí být za každou cenu. Nemyslí si, že jejich pravda a názory jsou ty jediné správné a pro všechny platné. Předpokládají ale, že budou rovnocenným partnerem efektivních diskusí. A to platí i pro levice a i pro tu, kterou my řadíme mezi levice radikální.